

ВІДГУК
рецензента доктора юридичних наук, професора
завідувача науково-дослідної лабораторії актуальних проблем
правозастосовної та правоохоронної діяльності ННІ права та правоохоронної
діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ
Барабаш Ольги Олегівни

на дисертацію Кірієнко Тетяни Павлівни
«Право людини на безпеку: теоретико-правове дослідження»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. Тема дисертації є надзвичайно актуальною, зважаючи на зростаючу роль права людини на безпеку у сучасному світі, що характеризується підвищеним рівнем загроз для життя, здоров'я, свободи та гідності особи. Особливої актуальності вона набуває в умовах воєнного стану в Україні, коли безпека людини стає ключовим критерієм ефективності діяльності держави. Проблематика правового закріплення та реалізації права на безпеку досі залишається недостатньо дослідженою у вітчизняній юридичній науці, що створює потребу в системному науковому осмисленні цієї категорії. Право на безпеку, як інтегративне та міжгалузеве явище, охоплює елементи конституційного, адміністративного, кримінального та міжнародного права, що робить дослідження комплексним і багатовимірним. У контексті євроінтеграції України, коли держава бере на себе зобов'язання щодо забезпечення міжнародних стандартів прав людини, визнання та реалізація права на безпеку є невід'ємною умовою її правової модернізації. Крім того, формалізація цього права у законодавстві має практичне значення для вдосконалення механізмів захисту особи від загроз, що походять як від зовнішніх, так і від внутрішніх джерел. Суспільна потреба у правовому захисті безпеки людини, а також її інформаційної, екологічної, техногенної, економічної та фізичної складових,

підтверджує важливість обраної теми. Отже, дисертація Тетяни Кірієнко відповідає нагальним викликам часу та має як наукову, так і прикладну цінність.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації Тетяни Павлівни Кірієнко, демонструють високий ступінь обґрунтованості, логічну послідовність та наукову новизну. Авторка комплексно дослідила фундаментальні аспекти права людини на безпеку, спираючись на широке коло наукових джерел, порівняльний аналіз правових систем, філософські та міждисциплінарні підходи, а також практику міжнародних інституцій, зокрема ЄСПЛ.

Серед нових положень – авторське визначення права людини на безпеку як універсального, міжгалузевого інституту права; пропозиція щодо п'яти етапної періодизації еволюції концепції безпеки, а також чотирирівнева класифікація принципів забезпечення цього права. Дисертанткою вперше обґрунтовано доцільність прийняття окремого Закону України «Про право людини на безпеку», що є важливою ініціативою для правової системи України в умовах воєнного стану.

Дисертаційне дослідження охоплює як теоретичні, так і практичні виміри: аналіз правової природи безпеки, розмежування суб'єктів загроз, функціонування механізмів реалізації та захисту права людини на безпеку в умовах війни, надзвичайних ситуацій, у мирний час та на міжнародному рівні.

Обґрунтованість висновків підтверджується **системним викладом матеріалу**, чітким визначенням ключових категорій («право на безпеку», «загроза», «механізм захисту», «національна безпека», «міжнародно-правові гарантії»), логікою аргументації та відповідністю структури поставленим цілям і завданням.

Досягнення мети пропонованого дослідження **включає вирішення низки завдань**, зокрема: з'ясувати особливості правової природи та змісту

права людини на безпеку; охарактеризувати структуру й динаміку загроз безпеці людини; здійснити класифікацію принципів та механізмів забезпечення права на безпеку; дослідити функціонування національних і міжнародних юридичних інструментів у сфері безпеки; запропонувати шляхи вдосконалення законодавства України в контексті інтеграції права на безпеку як самостійного права; висунути аргументовану ідею необхідності зміни термінологічної основи Закону України «Про національну безпеку України» тощо.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в дисертації Тетяни Павлівни Кірієнко **здійснено** ґрунтовний аналіз правової природи права людини на безпеку як базового міжгалузевого правового інституту, що дістало подальший розвиток у науці загальної теорії права, конституційного, адміністративного та міжнародного права. Запропоновано власне авторське визначення поняття «право людини на безпеку» як юридично гарантованої можливості особи захищати своє життя, свободу, гідність, здоров'я, недоторканність, а також соціальну й інформаційну стабільність від реальних і потенційних загроз у суспільстві, включно з тими, що породжуються державою.

Авторкою аргументовано доведено, що право на безпеку є первинним за своєю сутністю, оскільки воно забезпечує умови для реалізації більшості інших прав, гарантованих Конституцією України та міжнародними договорами. Такий підхід відрізняється від традиційного бачення безпеки як похідної категорії, притаманного чинному українському законодавству. Уперше запропоновано п'яти етапну періодизацію розвитку концепції права на безпеку, що дозволяє простежити еволюцію уявлень про безпеку як суспільне благо до сучасного розуміння її як індивідуального суб'єктивного права. Це має вагоме значення для формування нової правової доктрини у сфері національної безпеки.

Також досягнуто наукової новизни в обґрунтуванні необхідності формалізації права людини на безпеку у вітчизняному законодавстві, зокрема шляхом:

- прийняття Закону України «Про право людини на безпеку»;

- доповнення Конституції України окремою нормою про гарантії безпеки особи;
- перегляду змісту та назви Закону України «Про національну безпеку України» у напрямі його гуманітаризації (з акцентом на людину як центральну фігуру безпекової політики) тощо.

У роботі обґрунтовано, що безпека має розглядатися не лише як об'єкт правового регулювання, а як юридичне благо, захищене законом і правом. Таке тлумачення набуває особливої актуальності в умовах збройного конфлікту та дозволяє переглянути обсяг зобов'язань держави перед особою.

Наукової новизни набули також такі положення:

- авторська класифікація загроз безпеці людини за джерелом, природою й способом впливу;
- поділ механізмів реалізації права на безпеку на базові, спеціальні та надзвичайні;
- пропозиції щодо адаптації міжнародного досвіду з урахуванням національних реалій (зокрема, моделі гуманітарної безпеки Канади, Фінляндії, Ізраїлю).

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Т.П. Кірієнко мають **високий рівень наукової новизни**, оскільки не лише поглиблюють теоретико-правове розуміння права людини на безпеку, а й пропонують **реалістичну концепцію його інтеграції в національну правову систему України**.

Оцінка змісту дисертації та ідентичності змісту автореферату та її основних положень.

Розділ 1 дисертації присвячено розкриттю філософських, міждисциплінарних та юридичних основ феномену безпеки. Авторка проводить глибокий аналіз історичного розвитку поняття, простежує його еволюцію через призму філософії, політичної теорії, соціології та права. Уперше у вітчизняній науці запропоновано п'ятиетапну періодизацію становлення права на безпеку,

яка охоплює докласичний, класичний, модерний, постмодерний та сучасний (інтеграційно-глобалізаційний) етапи. Особливу увагу приділено концептуалізації безпеки як універсальної юридичної категорії, що поєднує в собі суб'єктивне право, об'єктивне благо та принцип державної політики. Розділ завершується авторським визначенням права людини на безпеку, яке поєднує галузеві й міжгалузеві підходи.

Розділ 2 дослідження присвячено аналізу взаємозв'язку права на безпеку з іншими правами людини. Авторка доводить, що право на безпеку не лише є похідним від класичних прав, а й виступає базовим умовним елементом, без якого реалізація інших прав стає неможливою. Уперше запропоновано класифікацію загроз безпеці особи за різними критеріями: джерелом, природою, характером, суб'єктом походження. Значну увагу приділено інформаційній безпеці, екологічним ризикам, техногенним загрозам та ризикам, пов'язаним із воєнними діями. Також запропоновано авторське бачення механізмів інституційного забезпечення права на безпеку, включаючи адміністративні, судові, міжнародні та громадські інструменти.

Розділ 3 роботи має прикладну й нормативно-правову спрямованість. Авторка аналізує чинне законодавство України в контексті захисту права на безпеку та доводить, що існує прогалина у визнанні цього права як самостійного. Тетяна Павлівна пропонує внести зміни до Конституції України, а також розробити новий Закон «Про право людини на безпеку». У роботі представлено структуру майбутнього законодавчого акту, що охоплює предмет, суб'єкти, принципи, обов'язки держави, механізми реалізації та контролю. Велику увагу приділено досвіду країн ЄС, Канади, Ізраїлю, зокрема гуманітарному підходу до права на безпеку в умовах надзвичайних ситуацій і збройних конфліктів. Також аналізуються можливості адаптації міжнародно-правових стандартів у національну систему безпеки. Висновки до кожного розділу є логічно структурованими, відображають основні положення дисертації, а також

підкреслюють наукову новизну та практичну значущість запропонованих підходів.

Значення одержаних результатів для науки і практики. Сформульовані у дисертації Тетяни Павлівни Кірієнко положення, висновки та пропозиції мають важливе значення як для розвитку правової науки, так і для практики правотворення, правозастосування та юридичної освіти.

З наукової точки зору, дослідження поглиблює розуміння природи права людини на безпеку, формує концептуальний апарат, необхідний для подальшого осмислення цієї категорії у межах загальної теорії держави і права, конституційного, адміністративного та міжнародного права. Запропоноване авторкою власне визначення права на безпеку, класифікації загроз, механізмів реалізації та моделей правового забезпечення безпеки є інноваційними й можуть бути використані як теоретична основа для подальших досліджень.

Для практики значення роботи полягає у наданні конкретних пропозицій щодо вдосконалення законодавства, зокрема обґрунтування необхідності прийняття Закону України «Про право людини на безпеку» та внесення змін до Конституції України з метою закріплення цього права. Також дисертація пропонує шляхи адаптації міжнародного досвіду (Ізраїль, Канада, країни ЄС) до українського контексту, що є особливо актуальним в умовах збройного конфлікту та загострення безпекових загроз.

Крім того, напрацювання Т.П. Кірієнко мають високу прикладну цінність для судової практики, оскільки можуть бути використані при розв'язанні спорів, пов'язаних із правом на безпеку, а також для підготовки правових висновків, аналітичних довідок та проєктів нормативно-правових актів.

Результати дослідження можуть бути інтегровані в освітній процес юридичних факультетів, зокрема у викладанні курсів з теорії держави і права, конституційного права, міжнародного права та порівняльного правознавства, теорії прав людини, національної безпеки тощо.

Дотримання академічної доброчесності. Авторка послідовно дотримується етичних принципів у проведенні дослідження, що підтверджується прозорістю використаних методів та чітким зазначенням власного внеску в розвиток досліджуваної теми. Новизна роботи ґрунтується на критичному осмисленні наукового матеріалу, що свідчить про самостійність мислення автора та його здатність до інноваційних теоретичних висновків.

Таким чином, дисертаційне дослідження відповідає стандартам академічної доброчесності, забезпечуючи об'єктивність і наукову чесність у викладі одержаних результатів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Попри системність та повноту дослідження, а також обґрунтованість авторських висновків та пропозицій, можна виділити окремі положення, що викликають неоднозначне сприйняття і потребують уточнення. Зокрема:

1. Необхідність чіткого розмежування між категоріями «безпека людини» та «право людини на безпеку». У низці положень ці терміни вживаються як тотожні, хоча вони мають різну природу – фактичну та юридичну, а їх ототожнення може спричинити непорозуміння при нормативному тлумаченні (с. 48-49 дисертації).

2. На с. 186 дисертаційного даного дослідження запропоновано зміну назви Закону України «Про національну безпеку України». Хоча це є цікавим теоретичним кроком та науковою позицією дисертантки, попри це потребує на нашу думку ширшої фахової дискусії та аргументації з боку національної безпекової доктрини в контексті вже сформованої правової доктрини з цього питання.

3. На с. 159–162 представленого дисертаційного дослідження присутній аналіз рішень ЄСПЛ, який є доцільним, утім потребує більшого фокусування на юридичних наслідках для української практики в умовах війни в Україні з боку рф. Адже рішення ЄСПЛ щодо війни в Україні матимуть значні юридичні наслідки для української правової системи, зокрема у сферах застосування

Конвенції в умовах воєнного стану та захисту прав людини, зокрема й права людини на безпеку в цих умовах. Нагадаємо, що ще 9 липня 2025 року Європейський суд з прав людини оголосив рішення щодо прийнятності та суті у міждержавній справі «Україна та Нідерланди проти Росії» за заявами №№ 8019/16, 43800/14 та 28525/20 та 11055/22 у якому задовольнив майже всі скарги Уряду України, які були подані у заяві проти уряду росії. Ця справа є найбільшою з міждержавних справ, поданих проти росії у ЄСПЛ, адже стосується великого проміжку часу та безпрецедентно масштабних порушень прав людини – від початку російської агресії у 2014 році та в ході повномасштабного вторгнення рф у 2022 році. Відтак означені проблеми вимагають поглибленого аналізу рішень, що стосуються порушення прав людини під час війни, аби зрозуміти специфіку застосування норм Конвенції в умовах бойових дій.

Зазначені зауваження запрошують авторку до дискусії і можуть бути враховані у подальшій роботі над проблемою, при цьому вони не впливають на загальну позитивну оцінку пропонованого дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертація Кірієнко Тетяни Павлівни «Право людини на безпеку: теоретико-правове дослідження», є цілісним і завершеним науковим дослідженням. Робота містить наукову новизну, має теоретичне і практичне значення, є завершеною, самостійною науковою працею, яка містить нові теоретичні положення та практичні рекомендації, що мають важливе значення для розвитку юридичної науки. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022р. № 44 (зі змінами й доповненнями), а її авторка – Кірієнко Тетяна Павлівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ –

**доктор юридичних наук, професор
завідувач науково-дослідної лабораторії
актуальних проблем правозастосовної
та правоохоронної діяльності ННІ права та
правоохоронної діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ**

Ольга БАРАБАШ